

№ 46 (639)
Снежань 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Людзі-легенды: Алесь Белакоз і Алена Кіш –** стар. 2
- ☞ **Стагоддзі Культуры: ад Максіма Кніжніка Апокрыф –** стар. 4
- ☞ **Вандроўныя шляхі: мясціны Адама Міцкевіча –** стар. 5
- ☞ **Заступнік: Андрэй Баболя** стар. 7

Васіль Ліцьвінка
з студэнтамі пад час
фальклорнай экспедыцыі

Падрабязнасці чытайце на стар. 3

На тым тыдні...

✓ 28 лістапада адбыўся сход грамадскага аб'яднання «Беларуская канфедэрацыя творчых саюзаў», куды ўваходзяць усе творчыя саюзы краіны і Беларускі фонд культуры. Сход адбыўся пры ўдзеле міністра культуры Барыса Святлова і быў прысвечаны вынікам Года культуры ў асяроддзі творчых саюзаў. Старшыня канфедэрацыі Уладзімір Пракапцоў, кіраўнікі творчых саюзаў у сваіх справах не толькі звярнулі ўвагу міністра культуры на выкананні ў Год культуры мерапрыемствы, але і паставілі шэраг пытанняў па паліпшэнні стасункаў паміж Міністэрствам культуры, яго ўстановамі і творчымі саюзамі. Практична ўсе былі аднадушныя ў прапанове давесці да кіраўніцтва краіны пажаданне творцаў арганізаваць чарговую сустрэчу Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь з кіраўнікамі саюзаў.

✓ 29 лістапада ў Літаратурным музеі Пётруся Броўкі адбылася імпрэза «Пацёркі лёсу», прысвечаная творчасці Галіны Ліс. Такую ж назву мае і шосты зборнік вершаў паэтки. У творчай ат-

масферы літаратурнага музея-кватэры выказалі свае меркаванні аб паэзіі Г. Ліс народны артыст СССР, кампазітар Ігар Лучанок, краязнаўца, даследчык, журналіст, літаратар, перакладчык Міхась Маліноўскі, журналіст і краязнаўца Аляксей Шалахоўскі, паэты барды Эдуард Акулін і Аляксей Галіч ды іншыя.

✓ 29 лістапада Нацыянальная бібліятэка Беларусі сумесна з выдавецтвам «Беларуская энцыклапедыя імя Пётруся Броўкі» прадставіла першую дзіцячую трохтомную энцык-

лапедыю «Францыск Скарына». Аўтар кнігі Аляксандр Суша – намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці, культуролаг, кнігазнавец, старшыня Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў. Кніга выйшла ў трох тамах. Першы том «Чалавек-энцыклапедыя» распавядае пра шматграннасць першадрукара. Другая частка «Чалавек свету» прысвечаная падарожжам вялікага палачаніна. Трэцяя частка «Чалавек-легенда» расказвае пра спадчыну Францыска Ска-

рыны. Тут ёсць раздзелы пра рукапісную кнігу, узнікненне кнігадрукавання, тэхналогіі, якімі карысталіся ў тую эпоху.

✓ 30 лістапада ў Брэсцкай крэпасці адкрылася выстаўка «Беларусы ў Войску Польскім 1939 – 1945 гг.». Экспазіцыя размешчаная ў выставачнай зале пры Холмскай браме. Падрыхтаваная беларускім гісторыкам, кандыдатам гістарычных навук Ігарам Мельнікавым, выстаўка гэтым летам была паказаная ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь і часткова ў Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Выстаўка прадстаўляе фак-

ты, фатаграфіі і памятныя рэчы, звязаныя з удзелам беларусаў у фармаванні польскай арміі на розных франтах Другой сусветнай вайны. Арганізатары – пасольства Польшчы ў Рэспубліцы Беларусь і генеральнае консульства ў Брэсце.

✓ 4 снежня ў сталічным клубе «Графіці» адбыўся канцэрт гурта «Relikt». Музыкі выканалі кампазіцыі з новага дыска «Kufar» і хіты з найлепшага рок-альбома мінулага года «Лекавыя травы». Таксама прайшла аўтограф-сесія з удзельнікамі гурта, пад час якой усе ахвочыя маглі зрабіць фота на памяць.

Выступае Георгій Галенчанка

Аляксандр Суша з новымі выданнямі

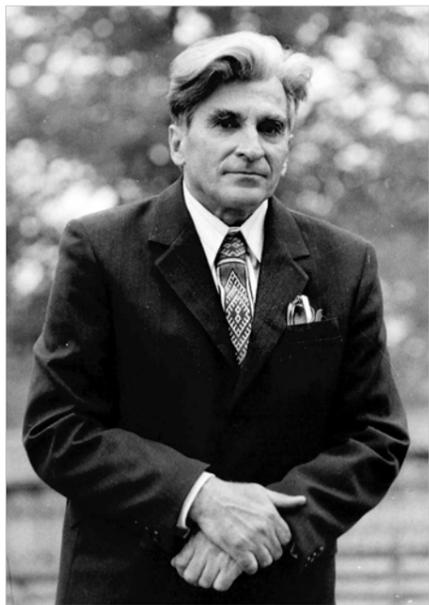
Ідзе падпіска на 1-е паўгоддзе 2017 г. Будзем удзячны, калі вы не толькі падпішацеся самі, але і прапануеце выданне іншым. Пашырым кола краязнаўцаў!

Нашы спачуванні

Памёр настаўнік, краязнаўца, музеязнаўца і грамадскі дзеяч Аляксандр БЕЛАКОЗ, які з 1958 г. працаваў выкладчыкам Беларускай мовы і літаратуры ў Гудзевіцкай СШ Мастоўскага раёна.

На базе школьнага літаратурна-краязнаўчага музея Аляксандр Мікалаевіч стварыў Гудзевіцкі літаратурна-этнографічны музей, адкрыццё якога было прымеркаванае да 130-годдзя Кастуся Каліноўскага. У 1980 г. калгас дапамог перавезці з в. Семярэнкі да музея хатку, пабудаваную ў канцы XVIII ст. Першая экскурсія ў ёй праведзеная 6 студзеня 1981 г. У 1990 г. загадам Гродзенскага ўпраўлення культуры на аснове рашэння Мастоўскага раённага Савета народных дэпутатаў музей стаў дзяржаўным. Тады ж пад музей быў перададзены другі школьны будынак, дзе была адчыненая зала «Народная медыцына». А ў 1990 г. былі аформленыя дзве залы «Лёну і народнага ткацтва», маецца ўнікальная калекцыя падвойных дываноў. У 1997 г. створаная зала «Гісторыя Гудзевіч у дакументах і фотаздымках». Зала «Гудзевічы ў мастацтве» і выставачная зала прынялі наведнікаў адпаведна ў 2000 г. і 2001 г. У 2002 г. адчынілася зала «Практычнага ткацтва», дзе на дзейных вялікіх кроснах супрацоўніцы музея ткуць падвойныя дываны, посцілкі, абрусы, ручнікі, сурвэткі.

Цяпер музей налічвае больш за 12 тыс. экспанатаў, сабраных А. Белакозам з вучнямі. Аляксандр Мікалаевіч распрацаваў спецыяльную метадыку далучэння вучняў да літаратурна-краязнаўчага пошуку, музейнай справы і праз гэта да каштоўнасцяў Беларускай гісторыі і культуры.

У 1990 г. А. Белакоз атрымаў медаль Францыска Скарыны, у 1998 г. – Ганаровы знак Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, а ў 2012 г. уганараваны прэміяй імя Васіля Быкава «За свабоду думкі».

ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» смуткуюць з прычыны смерці выдатнага сына Беларускага народа, краязнаўцы і настаўніка. Выказваем шчырыя спачуванні родным, бліжнім і калегам Аляксандра Мікалаевіча.

Ад Сяргея Панізьніка з Канады:

1 снежня на 89-м годзе жыцця памёр настаўнік, заснавальнік Гудзевіцкага літаратурна-этнографічнага музея Аляксандр Белакоз. У 2012 г. ён быў уганараваны прэміяй «За свабоду думкі». Я ж думкамі пераношуся ў іншы дзень.

Заснаваны ў 1965 г., Гудзевіцкі школьны літаратурна-этнографічны музей у 1981 г. дзякуючы старанням настаўніка Гудзевіцкай школы А. Белакоза, узбагацелы багатымі артэ-фактамі, атрымаў новы будынак. Адсвяткаваць дзень узнання ўстановы прыехалі на запрашэнне Белакоза госці з Мінска і Гродна. Гэта было ў маі 1984 г. А ў 1990 г. А. Белакоз змог пахваліцца, што яго музей набыў статус дзяржаўнага.

З падзеі 1981 г. у мяне засталіся фотаздымкі. Некалькі з іх прапануючы чытачам «Краязнаўчай газеты».

Каля сялянскай хаты XVIII ст.

Фантастыка і сімвалізм сусвету Алены Кіш

З ініцыятывы згуртавання «Мастацкі маёнтак» напрыканцы мінулага лета ў вёсцы Дубравы Лагойскага раёна быў праведзены жывапісны пленэр «З Аленай Кіш у сэрцы». Выстаўка паводле вынікаў згаданага пленэру пры канцы лістапада адчынілася ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры». Яе ідэя была рэалізаваная дзякуючы падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Заслаўе», галерэі «Дом карцін», установы «Цэнтр экалагічных рашэнняў», а таксама пры падтрымцы прыватных калекцыянераў.

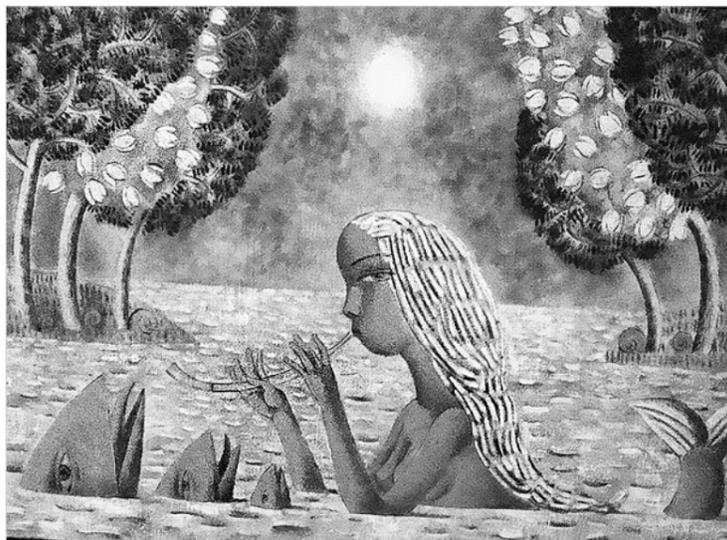
Як падкрэсліў на адкрыцці выстаўкі 23 лістапада прафесар, прарэктар па навуковай рабоце БДУКіМ Віктар Языковіч, традыцыйнае мастацтва, каштоўнасці і светаўспрыманне Беларускага народа, якія выяўляюць творы Алены Кіш –

рыка-культурнага музея-запаведніка «Заслаўе», а таксама прыватныя калекцыянеры. Сярод гэтых вобразных фантазіяў і чароўных сімвалаў аматары Беларускага мастацтва змаглі ўбачыць такія шэдэўры наіўнага мастацтва, як маля-

(1889 – 1949) і ствараць свае маляванкі ў цяжкіх міжваенных перыяд.

Вядомы беларускі мастацтвазнаўца, арт-крытык Ларыса Фінкельштэйн адзначыла: «Творчасць Алены Кіш – невычарпальная крыніца натхнення для сучасных мастакоў. Яе творчасць і лёс недастаткова вывучаныя, а таму яна часта застаецца мала зразумелая сучасным мастакам і нават мастацтвазнаўцам. У яе творы можна ўглядацца зноў і зноў, знаходзячы новыя рысы вобразаў, сімвалаў і пlynняў. Да маляванак Алены Кіш звярталіся шмат хто з беларускіх жывапісаў, для якіх Кіш – крыніца натхнення, асоба, якая прываблівае мастакоў. Беларуская мастачка стварыла свой фантастычны сусвет, але не месцічковы, а больш глабальны, сусветны. Я б назвала яе мастачкай без межаў», – адзначыла мастацтвазнаўца.

«Музыка для Алены». А. Дзямідаў

гэта тая кропка адліку, з якіх пачынаецца сапраўды народнае мастацтва.

«Накірунак, у якім працавала Алена Кіш, называюць наіўным, – заўважыў В. Языковіч, – але яе мастацтва таксама глыбокае і сімвалічнае. І ў гэтым спалучэнні наіўнасці і глыбіні мы бачым каштоўнасць твораў Алены Кіш».

У зале мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» выстаўлены аўтарскія творы, створаныя ўдзельнікамі пленэру «З Аленай Кіш у сэрцы» – Ганнай Балаш, Аляксандрам Дзямідавым, Аляксандрам Рэпкам, Аляксандрам Наўгародцавым ды інш. Але наведнікаў выстаўкі захапляла найперш і тое, што яны змаглі пазнаёміцца, адчуць чароўную аўру арыгіналаў маляванак Алены Кіш.

Для выстаўкі іх прадставілі супрацоўнікі гісто-

ванкі «Рай», «Дзева на водах», «У райскім садзе», «Ліст да каханага» ды іншыя творы А. Кіш, якія цудам захаваліся дзякуючы музейным работнікам і калекцыянерам.

Наведнікаў цікавіла таксама, як жывапісныя творы пленэру «З Аленай Кіш у сэрцы» ўвабралі ў сябе мастацкі светапогляд А. Кіш. Пераканаўчымі ўзорами пераасэнсавання творчай манеры і вобразнага строю Беларускай мастачкі можна было назваць палотны Г. Балаш («Домік для Алены», «Алена Кіш прыйшла на худ.савет»), А. Дзямідава («Музыка для Алены»), «Прысвячэнне Алене»). Іншыя ж творцы сваімі працамі паводле вобразаў, створаных А. Кіш, выказалі паважлівае стаўленне да спадчыны геніяльнай і трагічнай мастачкі, якой давялося жыць

Л. Фінкельштэйн

Выстаўка, што доўжылася некалькі дзён, да 7 снежня, выклікала вялікую цікавасць сярод прафесійных мастакоў, студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, усіх аматараў народнага мастацтва.

Анатоль МЯЛЬГУЙ,
фота аўтара

Васіль Дзмітрыевіч Ліцьвінка – вядомы фалькларыст, кандыдат філалагічных навук, загадчык навукова-даследчай лабараторыі беларускага фальклору БДУ, заснавальнік і вядучы тэлеперадачы «Запрашаем на вячоркі», чалавек шчырай народнай душы, улюбёны і адданы народна-традыцыйнай культуры. 7 снежня яму споўнілася 675 гадоў. Нарадзіўся ён у вёсцы Верхні Церабяжоў на Століншчыне, гэта непадалёк мяжы з Украінай. Там жа 14 ліпеня 2007 г. яго і пахавалі.

Мы з Васілём аднагодкі, толькі ён маладзейшы за мяне на адзін тыдзень. Часам жартам я казаў сябру: «Вы – мае дзеці», і ён успрымаў мае словы з цёплай усмешкай.

Мне пашчасціла працаваць побач з Васілём. У навукова-даследчай лабараторыі фальклору філалагічнага факультэта БДУ выкладчыкі і студэнты вывучалі здабыткі даўніны: народныя песні, паданні, прымаўкі, варажбу, абрадавыя святы. Тут была назапашаная вялікая колькасць рэгіянальнай мудрасці беларускага народа. Дзверы народнай скарбонкі НДЛ беларускага фальклору амаль не зачыняліся.

У той час я працаваў навуковым супрацоўнікам, а В. Ліцьвінка быў загадчыкам лабараторыі. Ён шмат друкаваўся ў перыядычным друку, выдаваў манаграфіі і кнігі. А яшчэ Васіль вельмі любіў спяваць. Бывала, з-за дзвярэй яго кабінета гучала песня, якую ён сам спяваў:

*Калі каліна не цвіла,
То не ламай каліну,
Калі ў салдатах ты не быў,
То не чапай дзяўчыну.
Я памятаю той жа час,
Ты плакала за мною,
На развітанне раз у раз,
Махала хусціною.*

Мой сябра

Да 75-годдзя Васіля Ліцьвінкі

Васіль Ліцьвінка (2007 г.)

Васіль Дзмітрыевіч быў патрабавальным да супрацоўнікаў і студэнтаў, не цярэў абьякавасці да народнай спадчыны, да душэўнай, праўдзівай народнай песні.

Яшчэ Васіль Дзмітрыевіч заўсёды быў гатовы дапамагчы любому фальклорнаму гурту. Ён сябраваў з заслужаным артыстам Беларусі, мастацкім кіраўніком ансамбля народнай музыкі «Свята» Васілём Купрыяненкам. Разам яны «зладкавалі» некалькі песень, якія з поспехам выконвалі артысты Белдзяржфілармоніі Святлана і Уладзімір Салодкія.

Пры навуковай лабараторыі разам з заслужаным дзеячам мастацтваў Міколам Сіратой, прафесарам БДУ культуры і мастацтваў Алегам Аляхновічам, салістам ансамбля «Свята» Вячаславам Статкевічам пад

кіраўніцтвам Васіля Ліцьвінкі стварылі фальклорны гурт спевакоў і музыкаў. Галоўнаю мэтай гэтага калектыву было ўславіць мілагучную народную песню. Гурт выязджаў у фальклорныя вандровкі ў розныя вёскі краіны, выступаў з канцэртамі разам з мясцовымі мастацкімі калектывамі, збіраў народныя песні, удзельнічаў у абрадавых святах раёнаў, гарадоў і вёсак.

Кожнае спатканне са студэнтамі, школьнікамі Васіль Дзмітрыевіч пачынаў словамі: «Ведаеце, шаноўныя, у Мінску я сябе адчуваю як у камандзіроўцы, а вось у вёсцы – скарбніцы народнай мудрасці – я дома, яна вучыць шанаваць родную зямлю, паважна ставіцца да продкаў, якія аддалі сваё

жыццё, каб я стаяў перад вамі, а вы слухалі і ўсё лепшае малілі сабе на вус».

Не ведаю чаму, але Васіль часта запрашаў мяне на тэлеперадачу «Запрашаем на вячоркі», што з 1987 г. па 2003 г. ішла на Беларускай тэлебачанні. Відаць, ён і мяне хацеў далучыць да тэлебачання.

Некалькі эпізодаў з яго жыцця. Памятаю, былі мы ў вёсцы Адвержычы Столінскага раёна. Ішлі па вуліцы, і раптам Васіль заспяваў, ды так голасна, што бабулькі выйшлі са сваіх хатаў і пачалі яму падпяваць ды прытанцоўваць.

А ў Тураве Васіль Дзмітрыевіч узыйшоў на гару каля замчышча на беразе ракі Прыпяць і заспяваў:

*Цячэ вада ў ярк,
Цячэ вада ў ярк!
Кладачку занясла,
Кладачка тоненька,
Вада халодненька...*

Апошнія словы падхапілі дзяўчаты-тураўчанкі: «А я малодзенька...».

Васіль Ліцьвінка з жонкай Наталляй

На імправізаваную сустрэчу падышлі дарослыя і дзеці, а Васіль ужо заспяваў другую песню:

*Па-над Прыпяцю,
ціхай ракою,
Старажытны
наш Тураў стаіць,
Навакол неабсяжнай сцяною
Залата пшаніца шуміць.
На палі, на лузі грамадою
Дружным хорам
дзяўчаты ідуць.
Пра шчаслівую светлую долю
Песні ішчасця ад сэрца няюць.*

Галоўнаю мэтай жыцця Васіля Ліцьвінкі было як мага больш сабраць, узбагаціць народны скарб і перадаць яго нашчадкам.

Аднойчы ў вёсцы Верхні Церабяжоў, дзе нарадзіўся Васіль, я вывёў ягоную старую маці з хаты, сеў побач з ёй на лаўку. І яна пачала расказаць пра сына: «Вось на гэтай рачулцы, што ўнізе каля хаты, Васіль голенькі бегаў па беразе з лазінкай у рупэ, пужаючы малькоў, і вішчаў, калі скокне жаба. Ён з маленства

сабе пад нос спяваў песні, якія былі вядомыя толькі яму. А калі падрос, як пачуе, што ндзе заспявалі, дык і ён туды бяжыць...». На веласіпедзе да нас пад'ехала пляменніца Васіля Валянціна Грэчка. Яна некалі ўдзельнічала ў абрадавых святах. Валянціна пудоўная спявачка. Яна і сёння жыве і працуе ў Століне, працягваючы справу Васіля, вучыць нашчадкаў любіць і шанаваць родную зямлю, ганарыцца славытымі землякамі.

Немагчыма абмінуць і хату вясковага спевака дзядзькі Сашы!.. Яго ведаюць і паважаюць за голас. Дзядзька Саша быў своеасаблівым настаўнікам Васіля, вучыў яго спяваць. Да гэтага вясковага талента прыязджаў запісваць творы сам Генадзь Цітовіч. Сярод іншых, сьлыны музыказнаўца і этнограф занатаваў песню, якую і сёння выконвае Дзяржаўны акадэмічны хор:

*Ой зіма, зіма,
ты марозная,
Нашто ж ты, зіма,
хлапца замарозіла.
А на тым хлапцу
кудры в'юцца.
За яго кудры
дзяўчаты б'юцца.*

Калі развітваўся з дзядзькам Сашам, з яго вачэй выкацілася слязінка. Ён згадаў маленькага Васілька, нашыя колішнія сустрэчы на святах вёскі.

Наведаў я таксама школу, дзе вучыўся Васіль. Вучні паказалі стэнд, прысвечаны славытым землякам, дзе змешчаны і фотаздымак Васіля Ліцьвінкі. У школьным музеі захоўваюцца яго кнігі, здымкі, сведчанні, як вучыўся, актыўна ўдзельнічаў ва ўсіх мерапрыемствах школы.

Самая ж хвалючая «сустрэча» з Васілём адбылася на могілках. На магільнай пліце здымак, на якім ён выглядае як і пры жыцці: у саламяным брылі, вышытай кашулі... Нізкі табе паклон, Васіль, твае справы, адданасць і любоў да традыцыйнай культуры добрым багажом нясуць нашчадкі.

Развітваючыся з роднай вёскай сябра, я падзякаваў настаўнікам і кіраўніцтву школы, Столінскім аддзелу культуры, аддзелу адукацыі, настаўнікам і дзецям, якія стварылі школьны музей. Ды і усім жыхарам вёскі.

А яшчэ вялікая падзяка настаўніцы музыкі Столінскай школы № 3 Анжэліцы Калар. У раённым Цэнтры дзіцячай творчасці яна кіруе вальна-эстраднай студыяй «Музыкальная капэль», у рэпертуар якой уваходзяць песні, сабраныя фалькларыстам Васілём Ліцьвінкам.

Напрыканцы ж хачу сказаць, што сёння ў Навукова-даследчай лабараторыі беларускага фальклору БДУ ёсць трывалы падмурак, аснову якому заклаў кандыдат філалагічных навук, фалькларыст і сапраўдны Беларус – Васіль Ліцьвінка.

Мікола
КОТАЎ

На Лагойшчыне пад час Купалля (2006 г.)

Стагоддзі Беларускай Культуры

Погляд з 2016-га

Апокрыф Багдановіча

Да 125-годдзя з дня нараджэння паэта

Шчаслівы той творца, які магутнасцю свайго таленту змог узняць вядомае і відавочнае для ўсіх да ўзроўню сімвала радзімы. Згадайма: зубр – Мікола Гусоўскі («Песня пра зубра»), бусел – Уладзімір Караткевіч («Зямля пад белымі крыламі»). Максім Багдановіч – «хросны бацька» яшчэ аднаго сімвала – васілька.

Кветачка гэтая як архетып, як міфалагема Бацькаўшчыны шырока выяўлена ў народных песнях, паданнях, вершах і карцінах. Але толькі Багдановіч здолеў зрабіць вобраз агульнанацыянальным: «І тчэ, забыўшыся, рука // Заміж персідскага узора, // Цвяток радзімы васілька». Гэтыя класічныя радкі верша, а потым і песні, ведаюць усе. Дарэчы, Міхась Стральцоў у сваёй «Загадцы Багдановіча» сімвалічна падказвае, што, называючы Беларусь «радзімай васілька», Багдановіч хацеў сказаць: гэта тая зямля, якая нараджае паэтаў. Пагодзімся з гэтым і мы, згадаўшы вядомае выслоўе «Беларусы – нацыя паэтаў».

Як ішоў Багдановіч да свайго рэальнага, адначасна і метафізічнага, адкрыцця? Мо яшчэ з самых дзіцячых гадоў захавала памяць сціплы букецік някідкіх, але прыгожых кветчак? Бо толькі з запісаў народных песняў, без канкрэтнага зрокавага вобраза, няпроста ўзняцца да ўзроўню знакаваці. Як немагчыма ўявіць васільк, глядзячы са стромкага адхону вялікай рускай ракі на неабсяжыныя заволжскія далягляды ў Ніжнім Ноўгарадзе ці Яраслаўлі. Бо васільк – кветка інтымная, кветка свойскіх беларускіх палёў, якраз у Беларусі яна выяўляецца найбольш арганічна.

Ведаў, памятаў Максім васільк з дзяцінства. Таму так узрадаваўся ў сваю першую паездку ў Крым, калі спаткаў гэтую кветку: «Аж бачу – мне сінняй галоўкай ківае // Наш родны, забыты ў цянні васільк. // "Здароў будзь, зямляча!" Чуць бачны ў даліне, // Панура, нявесела шэпча ён мне: // "Ўспамянем, мой дружа, ў багатай чужыне // Аб беднай, далёкай сваёй старане"» («На чужыне», 1908).

І ўсё ж, думаецца, васільк не перарос бы ў Багдановіча ў сімвал Бацькаўшчыны, каб не яго спатканне з радзімай летам 1911 года, пасля пятнаццацігадовага расстання. Тут, у Вільні, у рэдакцыі «Нашай нівы», у зборы Івана Луцкевіча ён убачыў слуккія паясы з васільком, што і вылілася потым у верш («Слуккія тка-

чыхі», 1912). Але, як падаецца, вобраз, сімвал выспеў у паэта напоўніцу пасля гасцявання на Маладзечаншчыне, у Ракуцёўшчыне. Нішто тут не перашкаджала паэту быць сам-насам з мільям сэрцу наваколлем, неад'емнай часцінкай якога быў і васільк.

Ён так заглыбіўся ў вобраз, што аднаго верша стала недастаткова. У 1913 годзе з'яўляецца «Апокрыф», твор, які стаіць паперадзе багдановічэўскай прозы, таксама адметнай з'явы ў беларускай літаратуры. Тут раскрыта глыбіннасць васілька як вобраза, абгрунтаваная прысутнасць гэтай на першы погляд непатрэбнай сінняй кветкі на зямлі, паказаныя «суадносінны» яе з душою беларуса. Багдановіч выказаў свой погляд на глыбінную сутнасць мастацтва, на наканаванасць мастака. Адначасна «сінявокі васільк» стаў сімвалам нацыянальнага адраджэння, паэтычнай кветкай Беларусі.

«Апокрыфе» (апокрыф – некананічнае евангельскае паданне) апавядаецца, як хадзіў па беларускай зямлі Ісус Хрыстос са святымі Пётрам і Юр'ем. Было тое ў час жніва, калі ўсе людзі рупіліся аб хлебе сваім надзённым. І толькі музыка нічога не рабіў, і было сорамна яму. Ды Хрыстос суцешыў песняра: «Штодзённымі клопатамі поўніцца жыццё людское. Але калі звярнуцца душа чалавека, – толькі песня здолее спа-толіць яе. Шануйце ж песні

свае». Яму запярэчыў Пётра, што жыццё чалавека гаротнае, што не да песень тут, а калі нават і песня, то апроч красы павінен быць у ёй спажытак чалавеку. «І адказаў яму Хрыстос: няма красы без спажытку, бо сама краса і ёсць той спажытак для душы». І прывёў у прыклад васількі, што ўзраслі паміж збожжя. Здаецца, што і хлеб адбіраюць гэтыя сіння кветкі, але гаспадар не вырве іх, бо з маленства прыгажосць іх прыйшла да душы. То няхай і растуць, радуць сэрца. «Я ж кажу вам: добра быць коласам, але шчаслівы той, каму дадзена быць васільком. Бо нашто каласы, калі няма васількоў». А тут і песня жніўна ляцела над зямлёй, дзе былі словы: «няма лепш цвяточка над васілька».

Паўстае натуральнае пытанне: чаму якраз форму апокрыфа выбраў Багдановіч для сцвярджэння вобраза васілька як адбітка душы народа, для сваіх глыбінных разваг і высноваў? Назваць Максіма Кніжніка хрысціянскім пісьменнікам у глыбокім сэнсе гэтага слова ўсё ж не выпадае. Ёсць у яго вершы «Цемень» важныя згадкі: «Але вась пераз цемень маланка блішчыць, // Асвячае мне вобраз Хрыста... Яго крыж... // Ажываеш, здаецца, душою гарыш. // Але толькі чаму ж так малы гэты час?! // Зноў навокал цемень. Свет зірнуў і пагас. // Не глядзіць на мяне ясны вобраз Хрыста. // Над зямлёю імгла, у душы пустата». Чым заканчваецца яны? Безвыходнасцю, якая зразумелая нам у звязку з хваробай паэта, але якой не можа быць для хрысціянна паазначэнні. Тым не менш, выдатна ведаў і разумев паэт, якая кніга ёсць найгалоўнаю для ўсіх хрысціянаў – Біблія. Таму своеасабліва і «заручыўся» евангельскай падтрымкай, нават форму запісу паўтарыў такую ж (вершы ў раздзелах пазначаныя лічбамі).

А можа, пафантазіруем, Максім ведаў і такое паданне? Звязанае яно з гісторыяй здабыцця ў чацвёртым стагоддзі Святога крыжа царыцай Аленай, маці імператара Канстан-

ціна. Сам гэты факт вядомы, але цікава іншае. Чытаючы захапляльны раман «Авантуры майго жыцця» Саламеі Пільштыновай (Русецкай), нашай вядомай лекаркі і вандроўніцы з XVIII стагоддзя, якая родам з Наваградчыны, натрапіў на прыпавесць, блізкую духам Багдановічаму «Апокрыфу».

«Гэты святы крыж колькі соцен гадоў у зямлі ляжаў, у вялікай кучы гною і смецця, што з усяго горада габрэі выкідалі і вывозілі, але святая Кроў, такая слічная і чыстая на крыжы засталася; адна зёлка, што завецца па-русінску васільк, каля крыжа расла і над ім нахільлася, таму ў праваслаўных цяпер такі звычай, калі свяцёнай вадою крэпць, дык васільком».

Уявіце сабе: толькі адна з кветак не забылася на пакуты Хрыстова! Сапраўды, васільк – кветка боская. У вянках, якімі ўпрыгожваюць беларусы свае крыжы-абярэгі на ростанях, пачэснае месца займае васільк. А сам крыж – гэта знак любові Гасподняй, знак Яго дабрадаці, што разлітая паўсюль. Згадайма таксама, што васільк мае сакральную ролю і ў шлюбным вянку маладой. Няхай і не ведаў Багдановіч пра васільк каля крыжа Гасподняга, але ў «Апокрыфе» пайшоў адзіна правільным шляхам...

Папраўдзе, калі ў свой час праўдзітаў «Апокрыф» Багдановіч, усё вышэйзгаданае асэнсаванне прыйшло не адразу. Найперш запалі ў душу заключныя радкі твора: «І босыя ногі Хрыста пакідалі на цёплым, мяккім пылу дарогі сляды. // Але гора вам, людзі, бо даўно ўжо затапталі вы іх. // Амін». Чаму якраз яны? Таму што сам пакутліва думаў аб пануючай на свеце бездухоўнасці. Бо без духоўнага адраджэння не будзе і нацыянальнага. Гэта для мяне бяспрэчная ісціна. Адразу ж у той далёкі ўжо час і верш напісаўся, дзе эпіграфам былі згаданыя радкі Багдановіча.

Сляды

Ішоў чалавек па дарозе
У вечнай прыкметнай

трывозе,
Як быццам чагосыці шукаў...

І я хвалявацца пачаў.

І я да яго далучыўся –

Да долы пагляд апусціўся.

Шукаю адчайна сляды

Таго, хто пазбавіць бяды.

Я ведаю пэўна варункі,

Што тут ён хадзіў

з паратункам.

Заглядаю ў твары людзей,

Каб конча не страціць надзей.

Дарэмна –

паблякля твары...

А з цемры вылазяць пачвары,

Рагочуць – хадзі і гукай,

Цяпер гэта наш ужо край.

Туманяцца вочы ў адчай –

Дарэмна рупліва шукаю.

Няма – затапталі даўно,

І знаку нідзе не відно.

Ой, гора вялікае, людзі,

Грахі нашы ціснуць

на грудзі.

Святых шукайма сляды,

Інакш не пазбыцца бяды.

«Апокрыф» Максіма Багдановіча, усведамляў ён гэта

ці не, даў пачатак хрысціянскаму накірунку ў беларускай літаратуры. Не толькі адлюстраванаму, дзе ёсць хрысціянскія матывы, вобразы, рэфлексіі, але і прамому, дзе ёсць форма і непасрэдная адсылка да Евангелля, евангельскіх падзеяў (хай сабе і апакрыфічных).

Што яшчэ можна згадаць? «Хрыстос прызямліўся ў Гародні» Уладзіміра Караткевіча, раман, якому пісьменнік даў падзагаловак «Евангелле ад Іуды». Хоць тут больш народнай гістарычнай стыхіі, чым евангельскіх алюзіяў. Глыбінна, да прыкладу, асэнсаванне кантрапункт Новага Завету – дыялог Ісуса Хрыста з Пілатам, беларуская літаратура яшчэ нездала. У рускай літаратуры ёсць Фёдар Дастаеўскі з «Легендай аб вялікім інквізітары» ў рамане «Браты Карамазавы», Міхаіл Булгакаў з «Майстрам і Маргарытай». Чынгіз Айтматаў у рамане «Плаха» паспрабаваў развязаць гэты кантрапункт. А ў нашай літаратуры вялікі Багдановіч даў знак амаль стагоддзе таму...

І ўрок Багдановічавы ва-сілька з «Апокрыфа» мы за-своілі добра. Высока трымаем сімвал Бацькаўшчыны. Згадайма апошні па часе прыклад. У творы Віктара Казько «Сказ пра ката, каторы смяяўся» тры кусцікі васількоў паўстаюць пасярэдне на небсанага круга ў містычнай (язычніцкай, хрысціянскай?) відзежы героя. Тут жа і тры неўміручыя радкі Багдановіча. І далей: «Гэта быў след. І хто б яго не зрабіў, на якіх сузор'ях, след гэты быў цалкам зямным. І не проста зямны – тубыльскі. Толькі тубылец мог падкінуць яму такую сціпную, знакавую кветку гэтага куту, гэтага краю. Ключ, ключык яго духу, душы: параднёная назаўсёды з ёй кветка, што адначасова і пустазелле ў жыцце. Але якое пустазелле, калі над ім схілае галаву колас, калі блакіт яго і ў небе, і ў задумных вачах вады азёр, рэк, старыц на зямлі, а цяпер во прыкметаны, адзначаны і су-светам, космасам, ад якога чалавек, гэта яго пішанічнае поле атрымалі пасланне, шифроўку з букецікаў васількоў. І ён усцешыўся, ласкава ўсміхнуўся васількам. І васількі, здаецца, таксама ўсміхнуліся яму ў адказ».

Жыве, жыве Багдановіч! Жыве, жыве Багдановіч! Бо тут вобраз душы народа, якая прагне не толькі хлеба надзённага, але і песняў. Вобраз высока, адра-саваны ў неба. Як дабрадаць Гасподняй разлітая паўсюды, толькі май свядамае жаданне і духоўную моцу да-стаць яе... Так і васількі, знакі Божай Любові і дабра-даці, раскіданыя найсцяж па жытнёвых нівах нашай Бе-ларусі. Толькі трэба рас-плюшчыць вочы і адкрыць душы, каб убачыць і зразу-мець гэтую глыбокую прыга-жосць і далучыцца...

І дзякуй Максіму Багдановічу, што дапамагае нам у гэтым.

Уладзімір МАРОЗ
(Паводле газеты «Новы час»)

Шляхам Адама Міцкевіча

Аматары беларускамоўных падарожжаў разам з Валерыяй Чарнаморцавай, гісторыкам Іванам Сацукевічам і ўдзельнікам «Спеўнага сходу» Змітром Занеўскім ладзяць шэраг вандровак з цыклу «Шляхамі філаматаў». Нядаўна прайшла чарговая з іх, прысвечаная 220-годдзю з дня нараджэння Яна Чачота і Тамаша Зана. Маршрут прайшоў праз Баранавіцкі, Навагрудскі і Карэліцкі раёны па мясцінах, звязаных з дзейнасцю філаматаў і філарэтаў. Турысты наведалі

ра змагаўся, давалі волю, далучалі да герба. Ведалі: ідзе на вайну халоп князя Радзівіла, а вернецца роўным па статусе з князем Радзівілам. Таму ў Вялікім Княстве Літоўскім шляхта складала 12% насельніцтва. Але шляхецтва не давала права на зямлю. У часы Стэфана Баторыя ў Лідскім павеце жыў хлопец Міцька, які стаў прадзедам знакамітага паэта. Міцкевічы былі са збяднелай шляхты, яны не мелі зямельных надзелаў, і толькі брат дзеда Юзаф адсудзіў маёнтак у суседа Яновіча за пазыкі. Тут у ноч на 25 снежня 1798 года нарадзіўся сын. Сюды ж, у Завоссе, Адам прыязджаў кожнае лета пад час вучобы ў Навагрудку і Вільні.

Сядзіба ў Завоссі захоўвае шляхецкі побыт XIX стагоддзя, тут узноўлены інтэр'ер тых часоў. Вакol дома можна пабачыць адрэстаўраваныя гаспадарчыя пабудовы – свіран, камору, амбар, пуню, клеці. Аднаму з экскурсантаў, Андрэю, Анатоль Іванавіч дазволіў апрануць шляхецкі строй XIX стагоддзя: чырвоны жупан, сіні кунтуш і случкі пояс, даў у рукі шаблю.

Пасля Завосся наш шлях прайшоў праз вёску Карчова. Непадалёк у лесе знаходзіцца гіганцкі валун ледавіковага перыяду, каля якога збіралася моладзь на вакацыях. Побач з высокім замшэлым каменем турысты праспявалі песні на словы Яна Чачота «Прэч, прэч сум, нудоты!» і «Што старыя за вар'яты». І нават дождж спевам не замінаў!

У дарозе пра таемныя таварыствы філаматаў і філарэтаў распавёў гісторык Іван Сацукевіч. Слова «філаматы» паходзіць са старажытнагрэчаскай мовы і азначае «аматары ведаў». Міцкевіч і яго

блізкі сябар Тамаш Зан заснавалі таемнае таварыства філаматаў у Віленскім універсітэце, старэйшай навучальнай установе ВКЛ. Каб прывабіць моладзь, у 1820 годзе было створанае таварыства прамяністых, не абмежаванае толькі навучальнымі мэтамі. Сэнс назвы тлумачыўся так: кожны добразычлівы, высокай маралі чалавек выпраменьвае святло і тым добра ўздзейнічае на іншых. Масавы рух напалохаў улады, і рэктар Сымон Малеўскі загадаў распусціць таварыства. Пасля таварыства прамяністых пераўтварылася ў тайнае таварыства філарэтаў.

У Навагрудку, старажытнай сталіцы Вялікага Княства Літоўскага, вандроўнікі наведалі касцёл, дзе быў ахрышчаны геній беларускай і польскай літаратуры. У гэтым жа горадзе Адам Міцкевіч жыў з 1805 па 1812 год.

Потым вандроўнікі завіталі ў Дом-музей паэта. Для падарожнікаў змястоўную экскурсію па музеі правяла Галіна Рыжкова. Турысты ўбачылі партрэты бацькоў паэта Мікалая і Барбары Міцкевічаў, братоў Францішка, Аляксандра і Ежы. На кухні малы Адаў слухаў казкі старога суседа. У доме было шмат абразоў, у кабінэце бацькоў знаходзіўся партрэт Касцюшкі, на старажытным дыване віселі стрэльбы і шаблі, што засталіся ад продкаў. У гасцінным пакоі збіралася сям'я.

Іван Сацукевіч і дырэктар сядзібы ў Завоссі Анатоль Еўмянькоў

У музеі ў Завоссі

Завоссе, Карчова, Туганавічы, Варончу, Райцу, возера Свіцязь і Навагрудак.

Першым прыпынкам стаў двор Завоссе, дзе нарадзіўся Адам Міцкевіч. У наш час даследчыкі знайшлі фундамент гэтай сядзібы, дзе нарадзіўся паэт, і рэшткі старой ліпы, якую адлюстравалі на малюнку Ануфрый Петрашкевіч, адзін з удзельнікаў таварыства філаматаў. Да 200-годдзя з дня нараджэння паэта будынак фальварка быў адноўлены, цяпер там знаходзіцца музей. Вандроўнікаў сустрэў дырэктар музея Анатоль Еўмянькоў, які з натхненнем распавёў пра дзяцінства і юнацкія гады Адама Міцкевіча, пра яго першае каханне.

– Шляхецтва нашым продкам давалі за гераізм у час вайнаў, – пачаў расповед Анатоль Іванавіч. – Тым, хто доб-

навіч дазволіў апрануць шляхецкі строй XIX стагоддзя: чырвоны жупан, сіні кунтуш і случкі пояс, даў у рукі шаблю.

Слова «філаматы» паходзіць са старажытнагрэчаскай мовы і азначае «аматары ведаў». Міцкевіч і яго

У музеі Міцкевіча ў Навагрудку

У экспазіцыі ёсць партрэты сяброў паэта па Віленскім універсітэце, партрэт яго жонкі Цэліны Шыманоўскай і іх шасцярных дзяцей. У музеі знаходзіцца пісьмовы стол паэта, прывезены з Францыі.

Ва ўтульнай зале музея вандроўнікі праспявалі песні на словы А. Міцкевіча і яго сяброў. Песні філаматаў і філарэтаў з арыгінальнымі мелодыямі, некаторыя запісаныя жонкай Т. Зана, знайшлі ў віленскіх архівах музыколаг Святлана Немагай. Супольныя спевы надалі энтузіязму ўсёй грамадзе. Таксама вандроўнікі наведалі Курган Бессмяротнасці Адама Міцкевіча, што быў насыпаны ў 1924 – 1931 гадах.

Усе засталіся вельмі задаволеныя праграмай вандроўкі, якую распрацавала турыстычная фірма «Колар-Лэнд», падзякавалі І. Сацукевічу за тое, што змаглі паглыбіць свае веды пра філаматаў, філарэтаў і беларускую шляхту XVIII – XIX стагоддзяў. Радуе, што ёсць такія дасведчаныя энтузіясты, як Анатоль Еўмянькоў у Завоссі, Галіна Рыжкова ў Навагрудку, Алесь Жамойцін у Кушлянах, якія захоўваюць памяць пра славетных суайчыннікаў.

Эла ДЗВІНСКАЯ, фота айтар

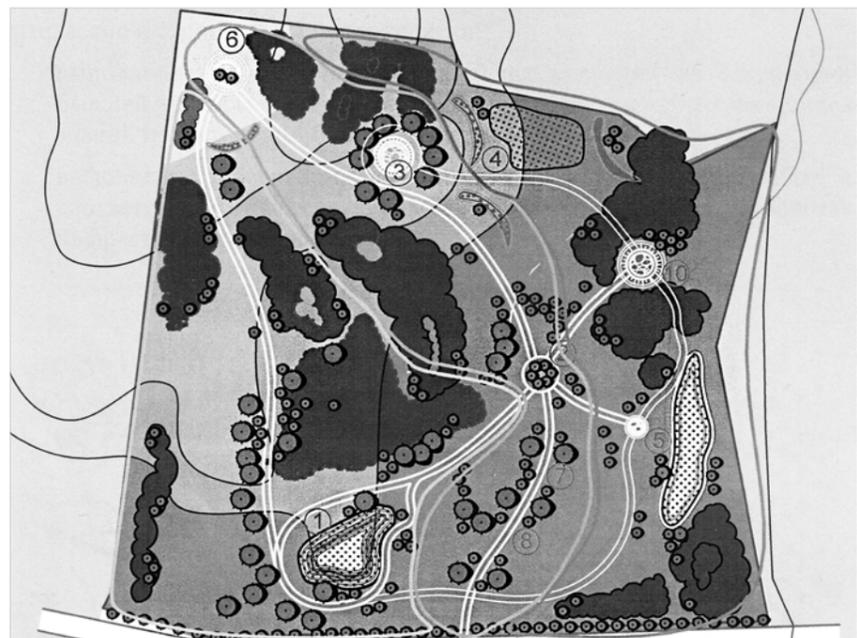

Схема парка «Туганавічы» (айтар Таццяна Аброськіна)

Чытаем Скарыну анлайн

Напярэдадні святкавання 500-годдзя беларускага кнігадруку ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі распачаўся анлайн-праект «Кніга Беларусі XIV – XVIII стст.». Гэта літаральна сутыкненне стагоддзяў: цяпер старажытная кніжная спадчына Беларусі стала даступнай у глабальнай інфармацыйнай прасторы. У анлайн-дступе – копіі поўных тэкстаў дакументаў з фондаў бібліятэкі, выдадзеных у XIV – XVIII стагоддзях. Усе дакументы маюць дачыненне да Беларусі, а віртуальныя выстаўкі пазнаёмяць з найбольш каштоўнымі калекцыямі – напрыклад, поўнымі тэкстамі выданняў Францыска Скарыны з фондаў бібліятэкі.

Праект увесь час развіваецца, неўзабаве ён папоўніцца кнігамі з фондаў іншых бібліятэк, у тым ліку замежных. Такім чынам рэсурс зможа ў поўным аб'ёме прадставіць кніжную спадчыну Беларусі ў сусветнай інфармацыйнай прасторы.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Ад рэдакцыі. Нагадаем, што Беларускі фонд культуры са свайго боку папулярнае кнігі па краязнаўстве ў межах праекта «Мой род – мая радзіма». Хочацца спадзявацца, што Нацыянальная бібліятэка Беларусі таксама далучыцца да гэтай ініцыятывы, тым больш што асобнікі прадстаўленых выданняў будуць перададзеныя ў бібліятэку.

Сяргей ПАНІЗЬНІК

Зарок Максіму

Быў вясновы час і зімні...
Багдановіч – над усімі!
Багдановіч наш – для ўсіх!
Цешымся з Табой, Максіме:
Дзень Народзінаў не ўціх.
У Музеі Памяць-Кварту
хочам думкамі наліць,
у «Вянку» п'ялёсткам быць,
жыць Максімаваю вартай, –
каб не грукаліся коні
па пустэчы, каб змаглі
мы штодня быць у пагоні
за прастор сваёй зямлі.
Мінск для гасця – не парожні:
тут парог Максіма грэе,
разам з намі Львоў шчырэе,
гляне Горадня на пожны, –
Яраслаўль не ачужэе...
Бо планетай сам Максім.
З мілатой перад усім –
ён Ваяр, Вястун, Будзіцель.
Сённяя кліча зноў:
– Ідзіце,
зблізьку хто і хто здалёк,
зведаць мацярык, дзе ў жыцце
мой трапеча Васілёк!

***

З намі Ён, гадоў хадок, –
яравы наш і азімы...
Слухай, малады Максіме!
Сённяя зноў даем зарок:
ад Паэта – ні на крок, –
бо ў любові, ў веры, ў сіле
ВЕРШЫ шчыраваць прасілі
і над Ялтай – галубок,
а таксама вежы Вільні,
Ракуцёўшчыны дубок...

Памяць – Вечнасці клубок?
Не, і вёрсты не плавільні:
лёг на ўзвеснены выток –
Багдановіча радок!

Зарок – абяцанне, клятва
У фальварку Ракуцёўшчына летам
1911 г. жыў М. Багдановіч. Там штогод у
гонар паэта праходзіць Свята паэзіі і песні
«Ракуцёўскае лета»

На фота Сяргея Панізьніка: экспазіцыя, прысвечанная Багдановічу ў музеі ў Ялце

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 44–45)

Адзін надзел складаў крыху больш 20 га зямлі. Адсутнасць Устаўнай граматы не дае магчымасці дакументальна пацвердзіць прозвішчы перасяленцаў, але старажылы яшчэ прыпомнілі іх: Чысты Ахрэм, Гуз Міна, Гуз Цярэшка, Гуз Аляксей Стасавіч, Гуз Цярэшка Стасавіч, Гуз Хведар Стасавіч, Ушак Ціхон, Гуз Іоў, Гуз Рыгор, Гуз Пятро, Гуз Якаў, Гуз Мікалай, Батура Піліп Сцяпанавіч, Батура Васілёк, Капшай Васіль, Смалян Нічыпар. Дарэчы, прозвішчы Гуз, Ушак, Батура, Чысты, Капшай, Смалян і сённяя існуюць у вёсцы.

Паблізу паселішча ўсім зямлі не хапала, таму на пяшчанай баравой зямлі сяляне распрацоўвалі ляды. Ляды – гэта палі, зробленыя пасля выкарчоўвання і выпальвання лесу. Старажылы сцвярджалі, што асабліва сцю гэтай зямлі было тое, што яна заўсёды была сырая: у сухі год там добра захоўвалася вільгаць, а ў мокры не вымакала, бо палі былі на ўзвышаным месцы. Адным з сялянскіх правілаў было сцвярджанне: «Гара ў даліны яшчэ семя не купляла». Аднавяскоўцы ведаюць, дзе знаходзіцца ляды Чыстага, Цярэшкава, Васілёва – выдатныя месцы збору грыбоў і ягадаў. Гэткім чынам некаторыя нашыя землякі ўвекавечылі сябе распрацаванымі лядамі на баравой зямлі.

Жыў у вёсцы ў добрай казённай хаце на месцы сядзібы Міхаіла Каваленкі Капшай Васілёк – ляснік з вёскі Гавінавічы (Валадарск), які павінен быў клапаціцца аб панскім лесе: сачыць, каб дрэвы самавольна не знішчалі, на дрэвы бралі толькі паваленыя ветрам ці засохлыя. У лесе не было хламу: усё падбіралася на дрэвы. А цяпер... Няхай лепш згніе, але не выпісаўшы не возьмеш. І гніе! Такая дзяржава ніколі не стане багатаю. Гніе ў лесе, гніе ў дзялянках, а пан калісьці дазваляў упадае падбіраць. Таму і лясы былі чыстымі.

Пазней пані М. Халадоўская гадоў дваццаць пісала скаргі ў розныя ўстановы за несправядлівае адмежаванне сялянскіх надзелаў. Сцвярджала, што сялянам былі аддадзеныя найлепшыя землі з яе фальваркаў і па заніжаных цэнах. І яна дабілася даплаты з сялянаў па ўсім маёнтку – 16513 рублёў.

Хаціны ў вёсцы будавалі на ўзвышаным месцы ўздоўж рэчкі, якраз па сучаснай вуліцы ад клуба да крамы. Другая вуліца з'явілася на другім баку рэчкі па дарозе на вёску Курнікі. Прытуленыя адна да другой пабудовы з саломенымі стрэхамі і шырынёю вуліцы 15-20 метраў увававідкі малявалі тыповую глухую сялянскую вёску. І чаму так

блізка адна ад другой будаваліся хаты? Напэўна, з-за добрай зямлі, каб «пасадыць» побач і кагосьці з дзяцей.

Цікава, як у тыя часы ажыццяўлялася кіраванне вёскаю. На вясковым сходзе выбіраўся стараста з ліку сялянаў, якія карысталіся павагай сярод аднавяскоўцаў. Цягам трох гадоў ён кіраваў вёскаю: сачыў за парадкам, судзіў, караў, мілаваў, разбіраў спрэчкі паміж сялянамі. Спрэчкі адбываліся ў асноўным з-за зямельных межаў, сенакосаў. Праз тры гады стараста мог быць перавыбраны. А калі чалавек добрасумленна выконваў свае абавязкі, яго выбіралі на паўторны тэрмін. У воласці атрымоўваў спецыяльны медаль, на якім быў змешчаны партрэт цара. Калі стараста меў на грудзях гэты знак, ніхто не меў права аспрэчваць яго рашэнне, бо лічылася, што ганьбіш цара. А за гэта існавала асаблівае пакаранне. Загадаў стараста і грамадскім фондам зерня. Сховішчам для яго служыла зрубленае з бярвенняў на высокіх штандарах (каб мышы не лезлі і на выпадак пажару) без вокнаў і з франтонам памяшканне. Называлася яно «маказын». Прыносілі сюды сяляне ў грамадскі фонд зерне на выпадак няшчасця: пагарэльцам, пры засусе, вымочках і г.д. Прычым, зерне было розных гатункаў. Вагаў не было, але стараста дакладна веў улік узносу кожнага двара. Абавязкова добра высушанае зерне мералася гарнецам і меркаю. Гарнец раўняўся 8 фунтам або 3,2 кілаграма, мерка – аднаму пуду або 16 кілаграмам. Стараста загадваў на посцілцы насыпаць поўны гарнец або мерку з верхам, а потым дошчачкаю зрзаў лішак, сунучы яе зверху па краі посуду. Калі пацяпелы гаспадар разжываўся, то вяртаў па частках ці разам доўг, які некалі выратаваў яго. Разбурылася ўжо гэтая пабудова, пабітая кулямётнымі кулямі ў часы Вялікай Айчыннай вайны. Уразіў мяне надпіс на ёй: «Няхай жыве!», з маленства застаўся ў памяці. Умелі, значыць, продкі берагчы дарэвалюцыйныя помнікі сваёй вёскі. У часы саветскай улады гэтая пабудова лічылася надзейным сховішчам тэхнічных і будаўнічых матэрыялаў калгаса. І аб вясковых помніках бацькі ўмела апавядалі сваім дзецям...

Была ў вёсцы і капліца – маленькая царкоўка, куды хадзілі маліцца. Не будзем цяпер вызначаць яе канфесійную прыналежнасць, бо, мяркуючы па крыжах, на могільках ёсць і ўніяты. Частым «настаўнікам» тут быў поп. Калі наведваўся бацюшка, настаўнікі імкнуліся зрабіць гэта святам, а той цікавіўся перш за ўсё Законам Божым. Вуч-

няў, якія добра на памяць адказвалі малітвы, бацюшка частаваў цукеркамі. Тых, хто запінаўся, потым ставіў голымі каленамі ў куток на грэчку або соль. Перад пакараннем вучань павінен быў «падаць лапу» настаўніку, гэта значыць далонь, па якой ён урэжа лінейкаю так, што аж іскры з вачэй пасыплюцца, і яна паўдня «гарыць». Гэта за тое, каб ведаў, як падводзіць настаўніка перад «інспектарам».

Побач з капліцаю, якраз на месцы сядзібы Міхаіла Мікалаевіча Батуры, што насупраць сучаснага вясковага клуба, знаходзілася пачатковая царкоўна-прыходская школа. За навучэнне не заўсёды патрэбна было плаціць, а вось падручнікі, сшыткі, папера, алоўкі і ручкі былі бясплатнымі. «Чарнілы» рабілі з «воўчых ягадаў». Не ўсе дзеці маглі наведваць школу. Перш за ўсё бралі дзяцей з тых сем'яў, бацькі якіх лічыліся «надзейнымі» з палітычнага гледзішча і за навучэнне маглі заплаціць. Па гэтых прычынах некаторыя бацькі гаварылі: «Ад той грамаці хлеба не гамаці». Гэта значыць – ад граматы няма ежы.

Непадалёк ад школы, на супрацьлеглым баку вуліцы, знаходзілася лаўка, дзе прадавалі селядцы, алей, абаранкі, муку, цукеркі, гарэлку ды інш. Размяшчалася яна ў калённай будынку, дзе жылі і гандлявалі яўрэі Герчык, Юзік, Іцка, а іх жонкі займаліся шыццём адзення за грошы. Асабістай зямлі яны не мелі: гэта забаранялася царскім указам. Жылі за кошт паслугаў. І ўсё гэта ў нейкай ступені нагадвала сучасны дом быту і гандлёвую кропку.

Штогод перад касавіцаю тройкаю запрэжаных коней у вёску прыязджаў пан (або пані) на таргі сенакосам. Дзеці чародкаю беглі насустрач, каб адкрыць царыну. Царына – гэта кшталту шлагбаўма, ёю ва ўсіх канцах вуліцаў перакрываліся дарогі, каб уначы жывёліна не ўцякла з вёскі, не змаглі заехаць непажаданыя госці; а яшчэ – каб адгарадзіцца ад злых духаў. На перакрываванні дарог ці ў канцы вуліцы заўсёды стаяў крыж. Задаволены павягаю дзяцей, пан кідаў на зямлю жменю капеек і пачыналася бойка за «шчырасць» пана. На таргі сыходзіліся аднавяскоўцы і жыхары суседніх вёсак: Будкі-Шыбенкі (дарэчы, назва яе паходзіць ад назвы рэчкі Шыбенка, якой ужо няма), Бушаўкі, Елізаравічаў, Дубравы, Крынак і інш. Сенакос прадаваўся па правілах аўкцыёну. Папярэджаны аб якасці і ўраджайнасці травы, пан (ці намеснік пані) называе мясцовасць сенакоса і цану. І вось што цікава: калі на абазначаны ўчастак сенакоса было шмат ахвочых, той уздымаў кошт, і пакупнікі з тонкімі кашалькамі адступалі. Пасля таргоў пакрыўджаныя звычайна пачыналі бойку, даказваючы, што «каб не ты, дык гэта было б маё». Часам нават брат з братам біліся.

Такім было жыццё і побыт дарэвалюцыйнай вёскі. Сто гадоў таму Васількова налічвала каля 50 двароў.

Падзеі, што адбыліся пасля 1917-га – ужо іншая гісторыя. На іх я спынюся пазней.

Пётр БАТУРА,
кандыдат філасофскіх навук,
дацэнт кафедры права
і эканамічных тэорый Беларускага
гандлёва-эканамічнага ўніверсітэта

Наш календар

Рэлігійны рыма-каталіцкі дзеяч, місіянер Андрэй БАБОЛЯ нарадзіўся 30 лістапада 1591 г. у в. Страхоціна, непадалёк з. Санок (цяпер у Падкарпацкім ваяводстве, Польшча).

Скончыў Віленскую езуіцкую акадэмію (1616 г.), Віленскую тэалагічную акадэмію (1622 г.). Член ордэна езуітаў (1611 г.), ксёндз (1622 г.). Працаваў у езуіцкіх установах Нясвіжа (1623 – 1624 гг.), Вільні (1625 – 1630 гг.), Бабруйска (1630 – 1633 гг.), Плоцка (1633 – 1638 гг.), Варшавы і Ломжы (1638 – 1642 гг.); з 1642 г. – у Пінску (у 1646 – 1652 гг. наездзімі таксама жыў у Вільні).

Андрэй Баболя праславіўся як знаўца твораў грэчаскіх айцоў царквы і здольны прамоўца, што дазваляла яму перамагаць прадстаўнікоў праваслаўя ў дыспутах і схіляць іх да каталіцызму. Быў прызваны «душахватам», «апосталам Піншчыны».

У час вайны Маскоўскага княства з Рэччу Паспалітай 1654 – 1667 г. схоплены і закатаваны 16 мая 1657 г. у Янаве-Палескім (цяпер г. Іванава на Брэстчыне) атрадам казакоў палкоўніка А. Здановіча.

Цела Андрэя Баболі пазней было перавезенае ў Пінск і пахаванае ў крышце касцёла езуітаў; у 1702 г. эксгумаванае і знойдзенае нятленным. Культ А. Баболі пачаў пашырацца ў Рэчы Паспалітай, потым у Аўстрыі і Германіі. 30 кастрычніка 1853 г. беатыфікаваны. У 1808 г. яго цела перавезенае ў Полацк; у 1922 – 1924 гг. экспанавалася ў Маскве ў музеі медыцыны; 18 мая 1924 г. перавезенае ў Рым у езуіцкі сабор «Іль-

Джэзу». 17 красавіка 1938 г. Андрэй Баболя кананізаваны (дзень памяці 16 мая), пасля чаго цела перавезлі ў Варшаву. У 1958 г. папа Пій XII выдаў энцыкліку ў гонар 300-годдзя спачыну святога. Андрэй Баболя лічыцца галоўным патронам Пінскай рымска-каталіцкай дыяцэзіі, а таксама ўшаноўваецца як адзін з патронаў Віленскай, Ломжынскай, Плоцкай, Вармінскай дыяцэзіяў.

Варта таксама распавесці пра росшукі літаратуразнаўцы Язэпа Янушкевіча, звязаныя з праблемай атрыбуцыі

паэмы «Святы Андрэй Баболя. Мучанік беларускі». Даследчык звярнуў увагу на вершаваны твор, змешчаны ў беларускім выданні кнігі, якая пабачыла свет у 1911 г. у Вільні ў друкарні Марціна Кухты, што прысвечаны вядомаму рэлігійнаму дзеячу. Выяўленыя ў выніку супастаўляльна-параўнальнага аналізу блізкіх па часе напісання паэмаў «Курган» і «Святы Андрэй Баболя. Мучанік беларускі» стылістычна падобныя элементы, а таксама псеўданім Я. Купальскі, якім падпісаўся аўтар, навялі Я. Янушкевіча на думку, што да напісання твора спрычыніўся Янка Купала. Канчаткова гіпотэзу даследчыка пацвердзілі запісы Браніслава Эпімах-Шыпілы, захаваныя ў Літаратурным музеі паэта ў Мінску. Згодна з імі, у 1910 г. Янкам Купалам была створаная паэма, прысвечаная А. Баболю.

Прапануем чытачам нашай газеты пазнаёміцца з урыўкамі гэтага твора.
Падрыхтаваў Лявон ПАЛЬСКИ

*Там, дзе Прыпяць-рака
па пяску гоніць воды
Сярод багнаў і пушчаў палескіх,
Там Баболя Святы душам нёс асалоду,
Жыў, вучыў веры Божай, нябескай.
Зрокся панскіх дастаткаў,
уцехі і славы,
Неба тайнага кліку паслухаў;
Пасвяціўся на службу
за Божую справу,
Ў сэрцы маючы Божага Духа.
І вясковую, ўбогую, цёмную хату
Палюбіў з яе горам, нудою;
З добрым словам,
з пацехай спяшаўся да брата,
Ўсім атуху прыносіў з сабою.*

*Ні яму маразы на дарозе стаялі,
Ні яго адстрашалі грымоты,
З Божым дарам усюдах Яго спатыкалі,
Як ішоў, як нёс свет у цямоты.*

*Ў Беларусі ў той час войны,
бітвы кіпелі:
Край чужынцы напалі, змагалі,
Як магілі; ні малых,
ні старых ні жалелі:
Што нажу, што агню аддавалі.*

*Не мінула і Піншчыну гэта нішчасце:
Банды ворагаў суд свой тварылі;
Здрайцы у помач к ім шлі,
каб самім ні прапасці,
І магілы братам сваім рылі.*

*Хто свае кідаў хаты
і ў пушчы хаваўся,
Хто ратунку ў чужыне дзе тупаў,
А Баболя на службе сваёй аставаўся
Сярод гэтых пажараў і мукаў.*

(...)
*Будзь жа, будзь Ты,
Баболя заступнікам нашым
Пірад Створцам Нябесным
Прадвечным,
І люд свой, што любіў так,
хоць вораг і страшыў,
У апеце і ласце мей вечна.
Выпрась долю яму
і прыхільнасць у Бога,
Спор у хаце, ураджайнасць у полі,
Павядзі к яснай славе
шчаслівай дарогай
Беларусь з паніжэння, з няволі.
Дай нам гарт,
моц і сілу няпраўду здалеці,
Дай нам светач развідніваць ночы,
І прымерам будзь нам,
як павінны глядзеці
Смела гору і ворагу ў вочы.*

Гульні. Лічылікі

Клёк

Для гульні бяруць дзве кароценькія палачкі і адну доўгую. Адна кароценькая і кладзецца на зямлю, а другая («клёк») упоперак яе, такім чынам, каб адзін яго край упіраўся ў зямлю, а другі быў крышачку прыпаднятым. Той, хто водзіць, доўгай палкай б'е па прыпаднятаму краю такім чынам, каб «клёк» узляцеў уверх. Астатнія гульцы стараюцца яго злавіць.

Калі ніхто ні спаймаў, у другі раз вадзі, пакуль хто-нібудзь спаймае другі.

А хто яго «клёкам» назваў, я табе не скажу. Большыя гуляюць... Ты, напрымер, большы ўжо хлопец... Вон, па дваццаць пяць гадоў... Па дваццаць чатыры... Такія во... Калісь жа маладыя не жаніліся... Як цяпер... брюха нагуляя, і некуды круціцца... Дак яны гуляюць... А ўжо меншыя хлопцы... Яны ж па стаях... Тады ішчэ меншыя... Тыя ўжо пераймаюць... А наш Ягор... Гадоў, можа, пяць ці шэсць было яму... Яны сабіраюцца ў нас тут, на сярэдку, па восем дзяцей было да па дзесяць... дак і яны «клячок». Баба гаворыла наша... Як заведущая была... Матка наша гаворыла: «Ты заведущая над

усім... над курямі... І на вуліцы... Што «не ганяйця курэй, дзеці!» Яна ім палачку малую дзелая, ім дасць, і «клячок» дасць. «Клячок па вашаму росту. А большыя большыя дзелаяць».

Угода

Круг такі дзелалі, штоб за чарту не заходзіў, і табе вочы ці мне завяжаць. Толькі цутна, як бягаць яны... Уцякаюць... І кот ходзя і ловя... А то ўжо мышы бегаяць. І яны, як толькі зайдзіш, крычаць. Я ж ня бачу... Завязаны вочы... Мышы крычаць: «Шкода!» У шкоду тую не... Я ўжо паварачую... Знаю: «Толькі тут нада хадзіць». І ловіш. Паймаіш. Вочы развязыіш. Ён водзя. На чарту стаў, яны крычаць: «Шкода!»

*[Як гульня называецца?]
Давайця ў «Ката і мышку».
Гулялі малыя... Гадоў па дзвінаццаць... Па дзесяць... Па дзевяць. А большыя ў «мышак» не гулялі.
А ў «Клёка» гулялі.
[Як выбіралі, хто катом будзе?]
«Бегла кошка черяз моря...» Я табе гаварыла. І паследні астаецца... напрымер: «...ён ні жарыў, ні варыў, а сырую праглаціў». Ты ўжо і водзіш.*

Ветряніца

Бегаюць усі. Умітась бегаяць. І цябе выбіраім... Ці... гаворым... «Ну, хто будзя первы вадзіць? Хто ветряніцу будзя дзелаць?» Ну і ты: «Давай я буду!» – «Давай ты!» І рукамі (кругі дзелая, урашчача выцягнутыя рукамі), і быстра-быстра, і бягіць... А ўсі разбягаюцца... І цябе пікану... І ты ўжо ветряніцу дзелаіш. Ветряніца – мельніца ветряная, яна меля і меля. Падбягіць да цябе... Ты ўжо ўцякай... Хлопцы падагнуцца.
*[У якіх гадах гулялі ў «ветряніцу»?]
Большыя не гулялі. Малыя.*

Кнут

У «Кнут» гулялі. Бяруцца за рукі. За рукі бяремся: і яна бярэцца, і ты... І ёмкі такі дзядзька, там хлопец быў, дак ён здаровы такі хлопец. І вот ён паперяд... «пугаў» называіцца... Ён і другі... Хлопцы становяцца адзін за адным. Па россту яны становяцца. І бягаць, бягаць укругавую. Тады тэй як!.. Ты ж адрываіцца... Дзяржыцца і другога дзяржыш... І кнут тэй... Паследні, дак дуба дагары ляціць. Ета называіцца «кнут».

(Параўн. з запісам, зробленым ад сяброўкі Варвары Аляксандраўны Грэцкай – Кушняровай Алёны Барысаўны, 1927 г. н., таксама былой жыхаркі Амяльнога: «Бяруцца, можа, чалавек пятнаццаць. І самы большы – первы. І, як бягаць па вуліцы, а тады як крутане ўсіх людзей. Хто ляціць падая, а хто ўдзержываіцца. Ета называўся «Кнут». Бяруцца за рукі, і самы первы самы большы – па росту станавяцца. І ён тады як павядзе, як рване тый кнут. І яны хто падае, а хто ўдзержываіцца. Ета называўся «Кнут».)

Прыдзім гуляіма. Ну, што дзелаць? Ні цілівізараў, нічога... Што дзелаць? То ў «Кальцо» гуляіма, то «Невядзімку», разныя гульні... У нас Федзька быў Шэряданкаў, ён старшэ нас, большыя не прымалі, дак ён ужо з намі, меньшымы, гуляў, мы ў любую хату сабіраімся, хвацеры не было, у любую хату сабіраімся, гаворыла: «Дзеўкі, сёдни гаварыця, хто якую ўмея. Вот чый фант вынімаіцца, тому слова прыстаўляіцца. Ён, ужо, глаўны. І ходзя па хаці. Вот, напрымер: «Генадзі, раскажы што-нібудзь». Ты ўжо,

напрымер, будзіш казаць ці «Сароку-белабоку», ці пра коціка:

*Коцік выйшаў і пайшоў,
На баярскі двор зайшоў,
Сабе мышку там найшоў.
Ні жарыў ні варыў,
А сырую праглаціў.*

Я, напрымер, паю пра зайчыка, «ціліцікі-міліцікі»... І ў кожнага свая песня. Вот так прагуляіма вечар.

*Ціліцікі-міліцікі
На холадзе,
На моладзе
Сучок,
Піражок,
Матавільця,
Ражок,
Зайчык-бяглец
Вырваў траўку,
Палажыў на лаўку,
Хто ўкрадзя,
Радзівон,
Пажалуста, выйдзі вон.
(І хто паследні – выходзь.)*

*[Пра коціка як?]
Яна ні песня, а так:
Бегла кошка черяз моря,
Яна біла, калаціла,
Ва ўсе звонікі званіла.
– Не званіце, гаспада,
Вышла кошка за ката,
За Ката Катовіча,
За Ката Варковіча.
Коцік выйшаў і пайшоў,
На баярскі двор зайшоў,
Сабе мышку там найшоў.
Ні жарыў, ні варыў,
А сырую праглаціў.*

«Верабейка чубаченькі, ці бачыў ты гавядзінку...» Ету песню... Хто якую. Во дзед Іванюшкаў, мы: «Дзед, давай навейшаю нам!» Ён падумая, падумая: «Давай ету!» А цяпер жа па цілівізару глядзі, а тады ж самы сябе весяліма.

*Запісаў
Генадзь ЛАПЦІН*

(Друкуецца паводле кнігі «Варвара Грэцкая як з'ява беларускай народнай культуры»)

Снежань

23 – Быхавец Адам Ян Віктар (1796, Пружанскі р-н – 1868), дзяржаўны дзеяч, удзельнік паўстання 1863 – 1864 гг. – 220 гадоў з дня нараджэння.

23 – Гельтман Віктар (1796, Камянецкі р-н – 1874), рэвалюцыянер, удзельнік паўстання 1830 – 1831 гг. у Польшчы, Беларусі і Літве, прымаў удзел у падрыхтоўцы Кракаўскага паўстання 1846 г. і паўстання ў Галіцыі ў 1848 г., пад час рэвалюцыі 1848 – 1849 гг. у Германіі кіраваў абаронай Дрэздэна, пісьменнік, публіцыст – 220 гадоў з дня нараджэння.

24 – Дзялынскі Тытус (Адам Тытус; 1796, Польшча – 1861), польскі археограф, мецэнат, які калекцыянаваў рукапісы і кнігі па гісторыі Польшчы і ВКЛ, у т.л. шмат матэрыялаў з Нясвіжскага архіва Радзівілаў – 220 гадоў з дня нараджэння.

24 – Жмойдзяк Расціслаў Афанасьевіч (1936, Баранавіцкі р-н), вучоны-географ, картограф, пад кіраўніцтвам якога падрыхтаваныя вучэбныя атласы Беларусі, педагог, аўтар навуковых і вучэбна-метадычных працаў, падручнікаў для вышэйшай школы па тапаграфіі і картаграфіі, заслужаны работнік народнай адукацыі Беларусі, выдатнік картаграфіі – 80 гадоў з дня нараджэння.

25 – Давідовіч Лілія Міхайлаўна (1936, Гродна – 2002), актрыса тэатра і кіно, народная артыстка Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1966) – 80 гадоў з дня нараджэння.

25 – Коўш Святаслаў Аляксандравіч (1916, Вілейскі р-н ці Вільня – 1997), рэлігійны і грамадскі дзеяч беларускага замежжа (Германія, ЗША), пісьменнік, публіцыст, выдавец – 100 гадоў з дня нараджэння.

25 – Луцэвіч Уладзіслава Францаўна (1891, Валожынскі р-н – 1960), літаратуразнаўца і культурны дзеяч, заснавальніца і першы дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 125 гадоў з дня нараджэння.

26 – Вініцкі Аляксандр (1891, Нясвіжскі р-н – 1972), грамадскі дзеяч, гісторык, педагог, дзеяч беларускага замежжа – 125 гадоў з дня нараджэння.

27 – Дзяменцьеў Уладзімір Андрэевіч

(1926, Украіна – 2010), мастак кіно, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі (1979), лаўрэат Прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1970), Дзяржаўнай прэміі СССР (1986) – 90 гадоў з дня нараджэння.

27 – Карачун Юрый Аляксандравіч (1931, Мінск – 1997), графік, мастацтвазнаўца, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, узнагароджаны ордэнам Дружбы народаў – 85 гадоў з дня нараджэння.

27 – Саковіч Аляксандра (сапр. Рытар Іна; 1906, Украіна – 1997), пісьменніца, мецэнатка, аўтар успамінаў пра Янку Купалу, Якуба Коласа, Я. Лёсіка, П. Бузука, М. Грамыку, У. Ігнатоўскага, А. Цвікевіча, М. Доўнар-Запольскага, дзяячка беларускага замежжа – 110 гадоў з дня нараджэння.

27 – Урублеўскі Валерыя Антоній (1836, Шчучынскі р-н – 1908), адзін з кіраўнікоў паўстання 1863 – 1864 гг. у Беларусі і Польшчы, дзеяч міжнароднага рэвалюцыйнага руху, генерал Парыжскай камуны – 180 гадоў з дня нараджэння.

28 – Кандратовіч Васіль Іванавіч (1906, Калінкавіцкі р-н – 1993), архітэктар, які прымаў удзел у разроботцы першых пасляваенных планаў Магілёва, Бабруйска, Полацка, Оршы, тэхніка-эканамічнай часткі генеральнага плана аднаўлення і развіцця Мінска, узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга – 110 гадоў з дня нараджэння.

28 – Ровенскаслабодскі гісторыка-мемарыяльны музей «Памяць» (в. Ровенская Слабада, Рэчыцкі раён; 1991), філіял Рэчыцкага краязнаўчага музея – 25 гадоў з часу адкрыцця для наведвальнікаў.

29 – Шабан Яўген Пятровіч (1936, Мядзельскі р-н – 1982), паэт, драматург, акцёр, рэжысёр, стваральнік шэрагу тэлеспектакляў па матывах твораў класікаў беларускай літаратуры, аўтар перакладаў на беларускую мову твораў М. Шолохава, В. Шукшына, Н. Думбадзе – 80 гадоў з дня нараджэння.

31 – Гісторыка-культурны музей-запаведнік «Заслаўе» (Заслаўе; 1986) – 30 гадоў з часу заснавання.

31 – Нараўлянскі этнаграфічны музей (Нараўля; 1991 – 25 гадоў з часу стварэння.

Творчасць нашых чытачоў

Лебедзь над Прыпяццю

Асырыла зямлю
вясчуння-восень,
Наслухаўшыся
споведзі вятроў,
У зорны вырай падалася зноў
Па скарбы незямное
прыгажосці.

На Прыпяці ўладарыць
крыгаход,
Шапочуць крыгі
аб зіме трывожна,
Пакрыты першым снегам
луг мурожны
І цёмны твар
падсуседзяў-балот.

Апошні лістападаўскі лісток
Яшчэ жывы,
чапляецца за дрэва...
І столькі суму у яго напаве
Аб ветразях нязведаных
трывог.

Жыццёвы боль –
і песня, і сляза,
Змаганне духу
між зямлёй і небам.
Ляціць у снегапад
бялюткі лебедзь,
Прыроды невыказная краса.

Чаму застаўся ён на узбярэжжы,
Не ўратаваўся
з роднай чарадой?

Лятае над узбуджанай
ракой,
Крылом адчаю
сівер люты рэжа.
Магчыма, крыга белаю
лілеяй
Прымроіцца яму
у трызненні-сне?
О белы лебедзь,
не мінай мяне,
Ляці праз маё сэрца –
я сагрэю.

Пара сівых галубоў

Кажуць – марнее любоў,
Нікне каханьня палетка,
Душу паложыць за дзетак
Пара сівых галубоў.

Ростань ім студзіць кроў,
Шчасце іх – дом, як вулей,
Татачка і матуля –
Пара сівых галубоў.

Безліч гримела вятроў,
Толькі яны не сагнулі
Татачку і матулю –
Гордых палешукоў.

Веру – не згіне любоў,
Непадуладны мы смерці,
Покуль нас туліць да сэрца
Пара сівых галубоў.

Галіна ДАШКЕВІЧ,
г. Мазыры

Мост у Мазыры

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

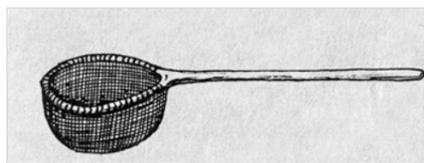
ПАДНЯПРОЎСКАЯ КЕРАМІКА – ганчарныя вырабы майстроў Падняпроўя (Магілёўскай і сумежных раёнаў Віцебскай, Гомельскай і Мінскай абласцей). У 2-й палове XIX – пачатку XX ст. ганчарны промысел быў пашыраны больш чым у 70 пераважна дробных цэнтрах рэгіёна.

Выраблялі паліваную, чорназдымленую і гартаваную кераміку чырвонага або цёмна-шэрага колеру гаспадарчага, утылітарна-дэкаратыўнага і абрадавага прызначэння. У яе вытворчасці выкарыстоўвалі фармовачную масу з гліны аднаго гатунку, часам з дамешкам жэствы ці пяску. Посуд фармавалі ў тэхніцы выцягвання на нажым, зрэдку налепам на ручным (в. Новы і Стары Дзедзін) ганчарным крузе; абпальвалі ў горне. Падняпроўскай кераміцы ўласцівы зграбныя формы мяккай мадэліроўкі, сімплы дэкор у выглядзе лінейна-хвалістага арнаменту з 2 – 3 палосак, працэрчаных па сырой паверхні. Вырабы пакрывалі бясколер-

най, радзей зялёнай, карычневай палівай, у некаторых ганчарных цэнтрах аздаблялі белай ангобнай размалёўкай (аздабленне вадкім раствором тонка змолатай гліны іншага колеру). Традыцыі падняпроўскай керамікі найбольш характэрныя для бабінавіцкай, бабруйскай, благаўскай, дубровенскай, крычаўскай, магілёўскай і мсціслаўскай керамік.

ПАДПРУЖНАЯ АРКА – апорная канструкцыя перакрыцця, што ўспрымае нагрузку скляпення або купала і перадае яе на слупы, сцены, пілястры, лапаткі, контрфорсы; від канструкцыйнай аркі. Вываюць пераважна паўцыркульныя і спічастыя (у гатычных збудаваннях). Падпружныя аркі расчляняюць скляпенне на шэраг квадратных або прамавугольных у плане ўчасткаў, з'яўляюцца адным з элементаў рытму і маштабу ў інтэр'еры. У некаторых пабудовах падпружныя аркі дэкараваныя лепкай, кесонамі, арнаментальна-дэкаратыўнай размалёўкай.

ПАДСАКА – традыцыйная рыба-лоўная прылада; невялікі сеткавы мяшок, прымацаваны да абруча, утворанага раздвоенай вершалаінай маладога дрэўца. Называлі таксама сачок, чарпок, падхват. Адгалінаванні злучаліся сагнутым дугой прутам. Абруч рабілі таксама з тоўстага дроту, прымацоўвалі яго да палкі-ручкі.

Падсака

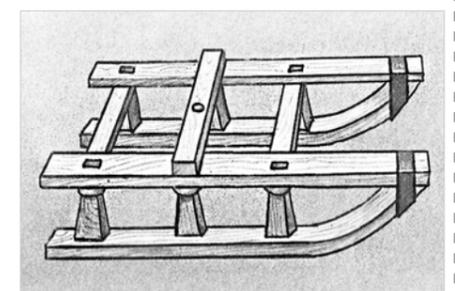
Падсака падобная да сака, але меншых памераў. Ёю вычэрпвалі рыбу з палонак у час прыдухаў, летам – з азырынаў, а таксама вылоўлівалі з вады рыбу, атручаную або аглушаную ўдарам цяжкага прадмета на лёдзе. Падсакай як дапаможнай прыладай карысталіся пры лоўлі невадамі і кручковымі снасцямі. Вядомая і ў наш час.

ПАДСАНКІ – тып санак, што выкарыстоўваліся пры перавозцы, траляванні лесу ў пары з санямі. Карацейшыя за сані; рабілі іх звычайна з натуральна выгнутых па-

лазоў на тры пары капылоў, злучаных паміж сабой гнуткімі дубовымі вязамі або брускамі. Сярэдняя пара капылоў была даўжэйшая і выступала канцамі паверх намарэняў (накле-сак), на іх набівалі папярэчыну – тоўсты брусок (лісіцу), на якую прыпадаў цяжар грузу.

Бярвенны грузілі на сані-кары камлёвай часткай, пад заднія канцы (вяршыны) падводзілі падсанкі. Для павышэння маневранасці пад час язды па лясных дарогах падсанкі звязвалі з санямі накрывж вярхоўкамі-цягамі, ланцугамі – ад левай галоўкі да правага задняга капыла і ад правай галоўкі да левага задняга капыла саней.

Падсанкі разам з карамі выкарыстоўвалі да сярэдзіны XX ст. У наш час ужываюцца зрэдку.

Падсанкі